

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра конституційного і міжнародного права факультету № 4

РОБОЧА ПРОГРАМА

з навчального предмету

**«Основи конституційного права. Забезпечення прав і свобод
людини. Практика Європейського суду з прав людини»**

професія

5162 Поліцейський

Спеціалізація: патрульна поліція, кваліфікація: поліцейський підрозділів
превентивної діяльності

Спеціалізація: кримінальна поліція, кваліфікація: поліцейський кіберполіції

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 4.
Протокол від 16.08.2023 № 8.

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС (протокол від 10.08.2023 № 15).

Розробник: доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Логвиненко Є. С.

Рецензент: доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, к.ю.н., доцент Кіріка Д. В.

1. Розподіл навчального предмету за видами занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Усього	У т.ч. на практичну роботу
1	Конституція України – Основний Закон держави. Верховенство права. Засади конституційного ладу України	2	
2	Конституційна система органів державної влади. Органи місцевого самоврядування. Громадянство України як один з інститутів конституційного права	4	2
3	Забезпечення основоположних прав людини	4	
4	Національні та міжнародні стандарти щодо свободи від катувань	4	
	Проміжний контроль (залік)	2	2
	Усього годин	16	4

2. Мета та завдання навчального предмету

Метою викладання предмету є надання слухачам систематизованих стійких знань щодо поняття, принципів та норм, які лежать в основі конституційного права України, механізмів забезпечення прав і свобод людини, а також аналізу практики Європейського суду з прав людини.

Завдання вивчення навчального предмету «Основи конституційного права. Забезпечення прав і свобод людини. Практика Європейського суду з прав людини» – ознайомити слухачів з основами конституційного права, навчити їх самостійно користуватись конституційно-правовими актами, розуміти роль і значення конституційних термінів та інститутів, вміло застосовувати норми даної галузі у власній політико-правовій практиці з метою захисту прав і свобод людини і громадянина, а також розуміння міжнародної практики у цій сфері.

Найменування навчального предмету	Компетентності, якими повинен оволодіти слухач	Програмні результати навчання
Основи конституційного права. Забезпечення прав і свобод людини. Практика Європейського суду з прав людини.	- оволодіти знаннями щодо дотримання принципу рівності основних прав і свобод людини; - здатність формувати власні переконання та переконання інших осіб у рівноправності всіх незалежно від їх	- вільно застосовувати правові дефініції; - здійснювати правову кваліфікацію суспільно політичних подій і явищ; - будувати професійну діяльність та стосунки з оточуючими відповідно до вимог національного

	індивідуальних особливостей; - уміти оцінювати діяльність правоохоронних органів України відповідно до національних та міжнародних стандартів прав людини; - самостійне набуття і використання новітніх знань і умінь.	законодавства і міжнародно-правових стандартів прав людини та поліцейської діяльності; - дотримуватися принципу недискримінації, уникати та не допускати випадки дискримінаційних проявів у колективі та піз час виконання службових обов'язків; - сприяти утвердженню принципу рівності основних прав людини, незалежно від належності її до певної групи; - уміти використовувати національні і міжнародні документи, які регламентують особливе ставлення до незахищених верств населення.
--	--	--

3. Програма навчального предмету

Тема № 1. Конституція України – Основний Закон держави. Верховенство права. Засади конституційного ладу України.

Конституція України як основне джерело конституційного права України. Джерела конституційного права України. Поняття та юридичні властивості Конституції України як Основного Закону держави. Зміст та структура Конституції України.

Верховенство права – основоположний принцип діяльності держави та державних органів.

Поняття конституційного ладу та державного суверенітету. Основні засади конституційного ладу. Поняття воєнного та надзвичайного станів.

Конституційні форми безпосередньої демократії.

Тема № 2. Конституційна система органів державної влади. Органи місцевого самоврядування. Громадянство України як один з інститутів конституційного права.

Конституційна система органів державної влади в Україні.

Президент України як гарант державного суверенітету. Парламент – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Система органів виконавчої влади. Загальна характеристика судової системи України. Повноваження органів місцевого самоврядування.

Конституційно-правовий статус людини і громадянина: поняття, структура. Основні права та свободи людини та громадянина, що закріплені в Конституції України.

Громадянство України: порядок набуття та порядок його припинення.

Конституційно-правовий статус іноземців, біженців та осіб без громадянства.

Тема № 3. Забезпечення основоположних прав людини.

Природа основоположних прав людини, їх загальна характеристика. Зміст права людини на життя та на повагу до її гідності, їх забезпечення. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Право на приватність. Забезпечення права громадян на мирні зібрання. Відповідальність за порушення прав людини.

Міжнародні стандарти прав людини: поняття та види. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Міжнародні механізми захисту прав людини. Європейський суд з прав людини як міжнародна гарантія забезпечення основоположних прав людини.

Тема № 4. Національні та міжнародні стандарти щодо свободи від катувань.

Поняття катування, жорстокого та нелюдського або такого, що принижує гідність поводження.

Національні та міжнародні стандарти щодо свободи від катувань. Мінімальний рівень жорстокості згідно з Конвенцією проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Принципи законності ЄСПЛ. Рішення ЄСПЛ.

4. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

Контрольні питання до заліку

1. Джерела конституційного права України.
2. Схарактеризуйте юридичні властивості Конституції України.
3. Зміст Конституції України та її структура.
4. Засади конституційного ладу України.
5. Зміст поняття «верховенство права».
6. У чому виявляється найвища юридична сила Конституції України?
7. Що означає пряма дія норм Конституції України?
8. Яка форма безпосередньої демократії в Україні передбачена Конституцією України?
9. Які питання вирішуються виключно всеукраїнським референдумом?
10. Що таке воєнний стан? Що таке надзвичайний стан?
11. Воєнний стан і надзвичайний стан: спільне та відмінне.
12. Умови і порядок введення надзвичайного стану.

13. Обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина в умовах надзвичайного стану.
14. Схарактеризуйте систему органів державної влади в Україні.
15. Основні функції Верховної Ради України.
16. Строк повноважень Верховної Ради України.
17. Хто може бути обраним народним депутатом України?
18. Які органи належать до системи виконавчої влади в Україні?
19. Повноваження Кабінету Міністрів України.
20. Сучасна система судоустрою України.
21. У чому полягає специфіка правового статусу Конституційного Суду України?
22. Порядок призначення суддів Конституційного Суду України.
23. Які вимоги до кандидата у Президенти України?
24. Які повноваження Президента України закріплені в Конституції України?
25. Схарактеризуйте систему місцевого самоврядування в Україні.
26. Принципи організації та засади місцевого самоврядування в Україні.
27. Повноваження територіальних громад.
28. Який статус депутатів місцевих рад?
29. Громадянство України: підстави та форми набуття, припинення.
30. Чи допускаються звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод людини і громадянина при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів?
31. Які особливості правового статусу іноземців, осіб без громадянства та біженців?
32. Чи можуть громадяни України мати подвійне громадянство?
33. Які державні органи гарантують дотримання прав людини в Україні?
34. Якими правами наділені виключно громадяни України?
35. Які існують законні підстави обмежень прав і свобод людини і громадянина?
36. Особисті права і свободи людини та громадянина.
37. Які гарантії реалізації права на життя?
38. У чому полягає зміст права людини на свободу та особисту недоторканність?
39. Чи допускається обмеження права на свободу пересування і вільний вибір місця проживання?
40. Права людини та громадянина на свободу світогляду та віросповідання, права на недоторканність приватного життя.
41. Як реалізується право громадян України збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації?
42. Які соціальні права громадян України?
43. Які економічні права громадян України?
44. Кому гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань?

45. Як впроваджуються міжнародні стандарти прав і свобод людини до національного законодавства?

46. Яке значення для конституційного регулювання основних прав і свобод громадян в Україні має Загальна декларація прав людини?

47. Як реалізовується практика рішень ЄСПЛ для забезпечення прав людини в Україні?

48. Який механізм захисту основних прав та свобод людини і громадянина в Україні?

49. Який механізм реалізації та забезпечення дотримання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.)?

50. Який порядок звернення до ЄСПЛ?

51. Основні положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.).

52. Яка різниця в кваліфікації катування, нелюдського поводження та такого поводження, що принижує гідність?

53. Який зміст правової категорії «мінімальний рівень жорсткості»?

54. Які вимоги до визнання «правовим» видом покарання «довічне позбавлення волі» (обґрунтування ЄСПЛ)?

55. Який зміст, критерії поняття «мінімальний рівень жорстокості»?

56. Які основні положення Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання?

57. Які розбіжності між ознаками поняття «катування», визначеними національним законодавцем та розробленим ЄСПЛ?

58. Практика ЄСПЛ у справах проти України.

5. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
			оцінка	Пояснення
12	97-100	Відмінно («зараховано»)	A	« Відмінно » – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
11	94-96			
10	90-93			
9	85-89	Добре («зараховано»)	B	« Дуже добре » – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома-трьома незначними помилками.
8	80-84			
7	75-79		C	« Добре » – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками або з однією–двома значними помилками.
6	70-74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний неповністю , але прогалини не несуть істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками.
5	65-69			

4	60-64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінена числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
3	41-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , потрібні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконана , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21-40			
1	1-20		F	«Безумовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

6. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті

6.1. Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> № 1402-VIII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
2. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396- IX (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
3. Загальна декларація прав людини: прийнята ООН 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята РЄ 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання: Конвенція ООН від 10.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text

6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий ООН 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: прийнятий ООН 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042

8. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

9. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01.2021 р. № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>

10. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>

11. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII (із змін.) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>

12. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

13. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5207-VI (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>

14. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII (із змін.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

15. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

16. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

17. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

18. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

19. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (в ред. Закону від 22 березня 2001 р. № 2328-III) (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

20. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

21. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьВДУВС, 2019. 319 с.

22. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

23. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

24. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. А. В. Войціховського. Харків: ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с.

25. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків: Право, 2019. 310 с.

26. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Компендіум / О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк. Харків: Право. 2019. 404 с.

6.2. Додаткова:

1. Антошкіна В. Особливості тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та застосування практики Європейського суду з прав людини під час здійснення судочинства в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2. С. 117–118.

2. Афанасенко С. І. Конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С. 3–5.

3. Ахтирська Н. М., Касько В. В., Маланчук Б. А., Мелікян А., Пошва Б. М., Фулей Т. І., Шукліна Н. Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В. Т. Київ : «К.І.С», 2018. 320 с.

4. Бабаєва О., Іорданова О., Лагутіна К. Право на невтручання у приватне та сімейне життя: практика Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 220–227. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/5/36.pdf>

5. Бакумов О. С. До питання про якість законів у контексті відповідальності парламенту. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. Республіка Молдова, August 2019. Nr. 4 (38). С. 25–31.

6. Бакумов О. С. Проблематика юридичної відповідальності держави в позиціях Конституційного Суду України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2, т. 1. С. 3–11.

7. Бойко І. Консультативна юрисдикція Європейського суду з прав людини. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 64–72.

8. Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний контроль як вид державного контролю: змістовно-функціональна характеристика. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 9–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2019_4_3.

9. Вітик Ю. Дотримання прав і свобод людини: принцип діяльності Національної поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 116–121. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/5/20.pdf>

10. Вітюк Д. Л., Павлюх О. А. Вибори як форма безпосередньої демократії: теоретико-правовий аспект. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 115–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ap_2019_10_25
11. Гайдар М. Є. Принципи місцевого самоврядування в аспекті процесу об'єднання територіальних громад в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29), т. 2. С. 8–13. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/426>.
12. Гудзь Л., Гудзь Т. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. С. 30–39. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/16370>
13. Гудзь Т. І. Форми посягання на конституційний лад України. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє: тези доп. міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 22 лист. 2019 р.)*. Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 132–133.
14. Дахова І. І. Принцип єдиного громадянства в законодавстві та практиці України та зарубіжних країн. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 26. С. 95–109.
15. Деркач А. Міжнародно-правові стандарти захисту прав людини та їх відображення в Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 124–127.
16. Закоморна К., Юхименко Д. Досвід функціонування інституту глави держави в системі стримувань та противаг у пострадянських країнах: перспективи для України. *Право і суспільство*. 2021. № 5. С. 122–126. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/5/21.pdf>
17. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28–32. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/6.pdf
18. Коваленко В. Механізм захисту прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. Т. 19, № 1. С. 81–87. URL: <https://ojs.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1212>
19. Коломієць Ю. М. Проблема конституційного регулювання промудульгації законів Президентом України. *Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення: Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 червня 2021 р.) / КНУ ім. Т. Шевченка*. Київ, 2021. С. 221–224.
20. Коломієць Ю. М., Гудзь Л. В. Правопорушення на виборах в Україні та шляхи їх подолання. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 6 (46). С. 51–54.
21. Кузьменко Ю. В. Аналіз правового механізму заборони катувань в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 14. С. 49–54.
22. Курцев О. Ю. Поняття та ознаки унітаризму як принципу конституційного ладу України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2020. № 44. С. 107–112.

23. Лазарева М. Д. Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 51–53. URL: http://lsej.org.ua/1_2020/13.pdf

24. Ляшенко Р. Д., Добровінський М. М. Тлумачення Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод у світлі сучасних концепцій праворозуміння. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 361–365.

25. Манукян В. І. Страсбурзьке право. Європейський суд з прав людини. Право, практика, коментар. Харків: Право, 2019. 600 с.

26. Посібник із застосування статті 5 Європейської конвенції з прав людини. Право на свободу та особисту недоторканність. Рада Європи. Європейський суд з прав людини, 2020 рік. 75 с.

27. Радченко О. І. Проблемні питання прийняття до громадянства України деяких категорій осіб. *Міжнародно-правова оцінка російської воєнної агресії в Україні та захист фундаментальних прав людини: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 лип. 2022 р.)* / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Асоціація українських правників. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. С. 273–276.

28. Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування: аналіт. доп. / Павленко І. А., Даниляк О. О., Макаров Г. В., Руденко А. В. Київ: НІСД, 2019. 65 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-12/dopovid-1.pdf>

29. Рябовол Л. Т. Державний суверенітет: наукові підходи до визначення поняття і ступеня обмежень в умовах глобалізації. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 3(43). С. 262–266.

30. Садовська О. М. Система конституційних принципів правового статусу людини та громадянина в Україні. 2019. С. 75–79. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/24457/1/75-79.pdf>

31. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти: навч. посіб. Київ: ФОП Голембовська О. О., 2018. 208 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_6_copy.pdf

32. Сябренко В. В., Татарінова А. В. Верховенство права як основоположний принцип правової держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 73–76. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/16>

33. Федоренко В. Л. Система конституційного права: поняття та генезис. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 35–46. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/4_2020/8.pdf

34. Цебенко С. Особливості захисту Європейським судом права людини не зазнавати катування та інших форм жорстокого поводження та покарання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2018. № 894, вип. 18. С. 38–44.

35. Черногоренко І. Виконання рішень Європейського суду з прав людини: місія не здійснена чи нездійсненна. *Судово-юридична газета*: сайт. 2020. URL : https://sud.ua/ru_news/blog/158858-vikonannya-rishen-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-misiya-ne-zdiysnena-chinezdiysnenna

36. Шапенко Л. О., Райчук М. В. Принципи правового забезпечення судової влади в умовах євроінтеграції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5 (34). С. 24–30. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/640>.

37. Шинкарук Т. А., Нестерець О. Л. Повноваження центральних органів виконавчої влади та їх відповідальність. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 19. С. 130–136.

6.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://portal.rada.gov.ua/> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.ccu.gov.ua> – офіційний сайт Конституційного Суду України.
3. <https://www.kmu.gov.ua/> – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
4. <https://www.president.gov.ua/> – офіційне інтернет-представництво Президента України.
5. <https://www.coe.int/en/web/execution/news> – Департамент з виконання рішень ЄСПЛ Ради Європи.
6. [Стислі виклади рішень \(за алфавітом\) \(minjust.gov.ua\)](http://minjust.gov.ua)